

ΑΠΟΛΙΤΙΣΤΑ ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΑ

Το λιμάνι και ο καπνός

Του Δ.Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗ

ΑΝΑΦΟΡΑ στα 10α Καβάφεια, που πραγματοποιήθηκαν για ένα τρίμηνο (23-25 Οκτωβρίου) στην Καβάλα, διοργανωμένα συνεργατικά από την Ελληνική Πρεσβεία στην Αίγυπτο, το Ελληνικό Πολιτιστικό Κέντρο Καΐρου και το Ινστιτούτο «Μοχάμετ Αλι», προορισμένο για την έρευνα της ανατολικής παράδοσης. Η καθαφική επιλογή της παράλιας πόλης έχει, στην προκειμένη περίπτωση, διπλή υποστήριξη. Αντιγράφω αποσπασματικά από το «χειρόγραφο» πρόγραμμα του συμποσίου τα συστατικά της στοιχεία: «Η Καβάλα είναι ένας από τους εξαιρετικά τυχερούς τόπους που κα-

χώς, εκδόθηκε από το Ιστορικό Αρχείο του Δήμου Καβάλας (υπό τον τίτλο «Το καπνικό στην Καβάλα» και υπότιτλο «Μαρτυρίες και στοιχεία από το καπνεμπόριο και την καπνεργασία»), με άριστη επιμέλεια του Κοσμά Χαρπαντιδή και της Μαρίας Πούλου, το 1998. Στον τόμο προτάσσεται η επόμενη «Αφιέρωση» των κληρονόμων του συγγραφέα, στην οποία συμμαχεί το φιλεργατικό φρόνημα με το πολιτικό ήθος: «Επιθυμία του πατέρα μας ήταν το βιβλίο αυτό, που αποτέλεσε για τον ίδιο έργο ζωής τριάντα χρόνων, να αφιερωθεί στους καπνεργάτες της Κα-

■ Συστήνω ανεπιφύλακτα το «Μουσείο Καπνού». Αρχείο και εκθέματα, με την πληρότητα και την αρτιότητά τους, αποτελούν υπόδειγμα προς μελέτη

τά τη διάρκεια της μακράς ιστορίας τους και κάτω από διαφορετικά ονόματα και εναλλασσόμενες εξουσίες σηματοδεύτηκαν από τα έργα διαφορετικών πολιτισμών, ορισμένοι από τους οποίους είναι ακόμη εμφανείς, ενώ άλλοι παραμένουν κρυμμένοι ή είναι χαμένοι για πάντα. [...]

Η Καβάλα αποτελεί γενέτειρα ενός άντρα εξαιρετικού διαμετρήματος, του Μοχάμετ Αλι, πασά της Αιγύπτου [...], ο οποίος αναμόρφωσε, με μεγάλες μεταρρυθμίσεις, τη χώρα του Νείλου, δημιουργώντας ταυτόχρονα τις προϋποθέσεις για την έντονη, οικονομική και πνευματική, παρουσία της Δύσης στη σύγχρονη Αίγυπτο. [...] Χωρίς ωστόσο να ξεχάσει τη γενέθλια πόλη, προχώρησε, στο πλαίσιο των φιλόδοξων οικοδομικών προγραμμάτων του, στην κατασκευή του μεγαλοπρεπούς "Ιμαρέτ" της Καβάλας, με στόχο και σκοπό την εξάπλωση της γνώσης [...] ως θεμέλιου λίθου του πολιτισμού».

Η υψηλή σήμερα ξενοδοχειακή φήμη του «Ιμαρέτ», που φιλοξένησε και το τρίμηρο καθαφικό συμπόσιο, οφείλεται στην, εξαιρετικής αρχιτεκτονικής ευστοχίας, λιτή αποκατάστασή του, η οποία συντελέστηκε μέσα στο 2004. Δύο ακόμη υπομνήσεις: η μυθιστορηματική προβολή της μορφής του Μοχάμετ Αλι, εγγονός του οποίου υπήρξε ο Ισμαήλ, ανήκει βέβαια στη Ρέα Γαλανάκη· τα αλεξανδρινά εξάλλου «Καβάφεια», που τα εγκαινίασε το 1983 ο τώος πρόξενος της Ελλάδας στην Αλεξάνδρεια Πάνος Βλασσόπουλος, οφείλουν την ανάδειξή τους σε «Διεθνές Λογοτεχνικό Συμπόσιο», μέσα στη δεκαετία του '90, στον αποτελεσματικό ενθουσιασμό και στον επίμονο μόχθο του αλησμόνητου Κωστή Μοσκόφ.

Η σύναψη λιμένα και καπνού στον τίτλο του προκειμένου μονοτονικού έχει κι αυτή τον λόγο της. Από τα μέσα ήδη του δέκατου ένατου αιώνα η παράλια πόλη συνδέθηκε άρρηκτα με τον καπνό και εξελίχθηκε σε πρώτο εξαγωγικό κέντρο. Την εμπορική, κοινωνική και πολιτική ιστορία της καπνικής αυτής ακμής (και παρακμής) απογράφει το πολύτιμο χειρόγραφο του Ι. Β. Ιωαννίδη (1914-1994), το οποίο, ευτυχώς και επιτυ-

βάλας, για να τιμηθούν οι αγώνες του εργατικού κινήματος».

Επιμένοντας λίγο ακόμη στην καπνική περιπέτεια της Καβάλας (τόρα και για προσωπικούς λόγους: όλο το σόι ήταν καπνεργάτες – ο πατέρας εγκαινίασε την καπνεργατική του σταδιοδρομία στην Καβάλα), συστήνω ανεπιφύλακτα το ισότιμο «Μουσείο Καπνού» της παράλιας πόλης. Αρχείο και εκθέματα, με την πληρότητα και την αρτιότητά τους, αποτελούν υπόδειγμα προς μελέτη, δικαιώνοντας τον δημόσιο έπαινο δύο αφοσιωμένων ανθρώπων: μιας σεμνής κοπελιάς, με ιστορική παιδεία, και ενός ακαταμάχητου Ξενοιστή, που ευθύνεται για τη σύλληψη και τη διάταξη των ντιοκομένων.

Αφήνοντας για την άλλη Κυριακή τα προγραμματισμένα και τα πεπραγμένα του καθαφικού συμποσίου, καταθέτω τη συγκίνησή μου για τη φιλική συνάντηση με άξιους Καβαλιώτες, οι οποίοι, με μία μόνον εξαίρεση, αναφέρονται εδώ, για ευνόητους λόγους, με το μικρό τους όνομα. Προηγείται επωνύμως ο γλύπτης Δημοσθένης Σωτηρούδης, το εργαστήρι του οποίου μαρτυρεί ασκητική ζωή και τέχνη, αναγνωριστικό σήμα της οποίας παραμένει ο τρυφερός αισθησιασμός, αποτυπωμένος προπάντων στο γόνιμο σώμα της νέας γυναίκας.

Ο Κοσμάς εξάλλου δεν είναι μόνο προικισμένος και στοχαστικός πεζογράφος, που υποδέχεται ως δώρο τον πανικό της γραφής. Διαθέτει και σπάνια παιδεία, ελληνική και ξένη, καλά χωνεμένη, εκτός βιβλίων και επιδείξεων.

Ο Αργύρης, πέρα από τη εύφορη μουσική του έμπνευση, υπερασπίζεται τη γενέθλια πόλη και ως μαχητικός αρχιτέκτονας, παλεύοντας να περιώσει τα μνημεία της πολιτικής και πολιτιστικής της αγωνίας. Πλάι η Γεωργία, που πάτησε ήδη γερά στο πρώτο σκαλί, φέρνοντας, με σπάνια ποιητική οξύνοια, το έξω του ποιητή στο μέσα της ποίησης, όπως δείχνουν οι επόμενοι στίχοι: *Ο ποιητής έξω από κάθε έννοια / καλής πίστης. // Τι του γύριψε; Τα ψήφουλα μιας συνάντησης. // Όταν τρώει δεν διαβάστηκε. // Της είπε.*

Θα τα ξαναπούμε τη δύσκολη μέρα της αρχηγικής εκλογής, που κρέμεται ακόμη στον αέρα.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Σ **Του Μ. ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΥ**

την επιφυλλίδα του στο «Βήμα» της περασμένης Κυριακής (7 Οκτωβρίου) ο καθηγητής κ. Μπαμπινιώτης εξέθεσε με σαφήνεια το πρόβλημα της ελληνικής γλώσσας στην Αμερική. Ας μου επιτραπεί να εκθέσω κάποιες σχετικές σκέψεις και προτάσεις, που προέρχονται από την εικοσαετή εμπειρία μου, ως πανεπιστημιακού δασκάλου άμεσα εμπλεκόμενου με τις ελληνικές σπουδές στις ΗΠΑ, στον Καναδά.

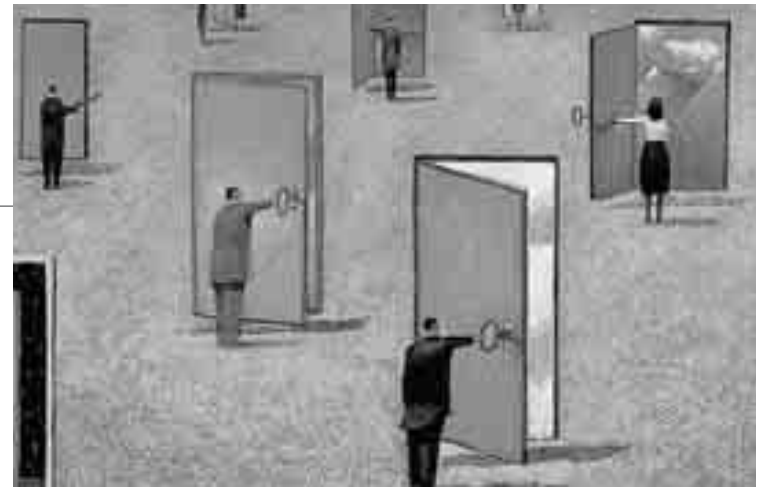
Κατ' αρχήν θα ήθελα να εξάρω και εγώ τις ηρωικές προσπάθειες που δάσκαλοι και καθηγητές στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού καταβάλλουν για να κρατήσουν τη γλώσσα μας ζωντανή. Οι συνθήκες είναι αντίξοες και ο αριθμός των παιδιών που εγγράφονται στα μαθήματα των εκκλησιαστικών και κοινοτικών σχολείων συνεχώς συρρικνώνεται.

Οι λόγοι για τους οποίους αυτό συμβαίνει είναι πολλοί και περίπλοκοι, αλλά ένας από τους κύριους λόγους είναι ότι με την πάροδο των γενεών πολλοί συμπατριώτες μας είναι πια γεννημένοι εκεί και θεωρούν τους εαυτούς τους όχι Έλληνες που ζουν στην Αμερική αλλά Αμερικανούς (ή Καναδούς) ελληνικής καταγωγής. Αυτός ο αυτοχαρακτηρισμός είναι σημαντικός, γιατί φανερώνει και τις προτεραιότητές τους: πιεσμένοι από τις απαιτήσεις μιας καθημερινότητας, στην οποία τα ελληνικά δεν χρησιμοποιούνται, δεν βρίσκουν ούτε τον λόγο ούτε τον χρόνο να πάνε στο ελληνικό σχολείο. Εκτός τούτου, θα πρέπει να σημειωθεί και η πίεση που νιώθουν να αφομοιωθούν στο μεγάλο χωνευτήρι της Αμερικής, πολλές φορές ως αποτέλεσμα της Ξενοφοβίας που συχνά αντιμετωπίζουν από τις τοπικές κοινωνίες.

Ενας άλλος λόγος είναι ότι υπάρχει κενό στις ηλικίες των παιδιών που φοιτούν στα ελληνικά εκκλησιαστικά και κοινοτικά σχολεία της Βορείου Αμερικής. Ενώ αρκετά παιδιά του δημοτικού μαθαίνουν ελληνικά, οι εγγραφές μειώνονται δραματικά όταν τα παιδιά μπουν στο γυμνάσιο. Λίγα από τα παιδιά αυτά θα επανέρθουν αργότερα, ως ενήλικοι, για να μάθουν καλύτερα την ελληνική.

Πιστεύω ότι ο αγώνας για να κρατηθεί η ελληνική γλώσσα ζωντανή

Ο κ. Μιχάλης Κοσμοπούλος είναι καθηγητής Αρχαιολογίας και κάτοχος της Εδρας Ελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Μισούρι των ΗΠΑ. Έχει επίσης διατελέσει κοσμήτωρ και διευθυντής του Κέντρου Ελληνικού Πολιτισμού στο Πανεπιστήμιο της Μανιτόμπα του Καναδά.

Το μέλλον της ελληνικής γλώσσας στην Αμερική

στη Βόρειο Αμερική πρέπει να εστιασθεί στο να μη χάσουμε τη γενιά των παιδιών που τώρα ετοιμάζονται να πάνε σχολείο. Ο μόνος τρόπος να κερδίσουμε τα παιδιά αυτά θα ήταν η ίδρυση ημερήσιων ελληνικών σχολείων, είτε δημόσιου χαρακτήρα (των λεγομένων Charter Schools) είτε έστω ιδιωτικών (ίσως ελληνορθόδοξων;), των οποίων τα διδάκτρα θα καλύπτονταν εν μέρει από την ελληνική πολιτεία ή/και από κοινωφελή ιδρύματα. Σημειωτέον ότι ήδη λειτουργούν με επιτυχία περί τα 10 ελληνικά Charter Schools σε διάφορες Πολιτείες. Στα σχολεία αυτά, που προς το παρόν είναι δημοτικά αλλά ορισμένα πρόκειται να γίνουν σύντομα γυμνάσια, τα μαθήματα που καθορίζει το αμερικανικό υπουργείο Παιδείας διδάσκονται και στην ελληνική, με αποτέλεσμα οι μαθητές να διατηρούν ζωντανή και καθημερινή επαφή με τη γλώσσα.

Σε πανεπιστημιακό επίπεδο, πραγματικά, τα μαθήματα ελληνικών σπουδών έχουν κατά κανόνα φοιτητές που μετρούνται στα δάκτυλα. Το πρόβλημα δεν είναι η έλλειψη διάθεσης ή χορηγιών από την ελληνική πολιτεία ή από τα μεγάλα ιδρύματα, όπως το Ίδρυμα Ωνάση, τα οποία πραγματικά επιτελούν μοναδικό έργο. Το πρόβλημα είναι η έλλειψη εναύσματος για τη δασκαλία της ελληνικής.

Η λύση, νομίζω, είναι η εστίαση των προγραμμάτων των ελληνικών Εδρών όχι στη γλώσσα αλλά στον πολιτισμό – αρχαίο, βυζαντινό, και σύγχρονο. Αν οι φοιτητές γνωρίσουν και αγαπήσουν τον ελληνικό πολιτισμό

θα έχουν λόγο να μάθουν ελληνικά – αλλιώς οι φοιτητές που ενδιαφέρονται να μάθουν ελληνικά θα φθίνουν όλο και περισσότερο. Σημειωτέον ότι όπου δοκιμάστηκε προσέγγιση στέφθηκε με επιτυχία – στην Εδρα του Πανεπιστημίου του Μισούρι, π.χ., ο αριθμός των φοιτητών έχει εκπιναχθεί από τους 15 στους 250.

Από απόψεως στρατηγικής αντιμετώπισης του προβλήματος είναι άμεση η ανάγκη δημιουργίας ενός μακροχρόνου εθνικού προγράμματος δράσης για την Παιδεία του απόδημου ελληνοισμου. Ένα τέτοιο πρόγραμμα θα μπορούσε να καταρτισθεί και υλοποιηθεί από κάποιο κεντρικό συντονιστικό όργανο: ίσως ένα Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Παιδείας, το οποίο θα συντόνιζε τις υπηρεσίες των συναρμόδιων υπουργείων Πολιτισμού, Παιδείας και Τουρισμού με το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνοισμου, την ΑΧΕΠΑ, τα μεγάλα κοινωφελή ιδρύματα, τις Εδρες και τα μείζονα Κέντρα Ελληνικού Πολιτισμού.

Ο φορέας αυτός θα μπορούσε να ενισχύσει και προγραμματίσει την ίδρυση νέων και την ενίσχυση των υπάρχοντων Charter Schools, να προσφέρει κατευθύνσεις στους διδασκάλους και πανεπιστημιακούς καθηγητές, και ακόμη να προχωρήσει στην οργάνωση συστηματικών προγραμμάτων ταξιδιών στην Ελλάδα για να σφυρηλατηθεί ο δεσμός των ελληνικής καταγωγής Αμερικανών και Καναδών με τη μητέρα πατρίδα.

Η γενιά των ελληνοπαίδων που τώρα βρίσκονται στο σχολείο είναι η καθοριστική – αν τη χάσουμε, έχουμε χάσει το παιχνίδι.

Η videoart αποπαιδι του Αϊζενστάιν

Συνέχεια από τη σελ. Α63

Με άλλα λόγια: υπερασπίζεται την επανάσταση παράγοντας επαναστατικό έργο. Τα παραδείγματα είναι πολλά. Αρκετά είναι πασίγνωστα (Αϊζενστάιν, Πουντόβκιν, Ντοβζένκο) άλλα λιγότερο γνωστά (Τζίγκα Βέρτοφ, Κουλεσώφ) και άλλα εντελώς άγνωστα (Εοθήρ Σουμπ, Μεντβέτικιν, Μπάρνετ).

Τα τελευταία χρόνια γίνεται λόγος περί Ουτοπίας (βλ. πρόσφατο τεύχος του περιοδικού «Historein») με επίκεντρο, ενίοτε, το 1989 ως ορόσημο του τέλους της: «Utopia is history», η Ουτοπία είναι παρελθόν ή η Ουτοπία ανήκει πλέον στην ιστορία. Βέβαια, το 1989 συνιστά ένα συμβολικό ορόσημο λόγω του Τείχους του Βερολίνου. Η ουσία, ιστορικά χρονολογία είναι το

1991 και μάλιστα τον Δεκέμβριο, λίγες μέρες μετά την επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης. Ωστόσο, τόσο το 1991 όσο και το 1989 έχουν ως αφετηρία το 1917.

Πριν από μερικά χρόνια, στο Μουσείο Γκλύγκενχάιμ της Νέας Υόρκης, προφανώς στο πλαίσιο της αντίληψης περί ουτοπίας, οργανώθηκε μια έκθεση ρωσικής ζωγραφικής της προεπαναστατικής αλλά και της σοβιετικής περιόδου με τίτλο «The Great Utopia». Παρ' όλο που εξ όσων γνωρίζω αντίστοιχη εκδήλωση (ρετροσπεκτιβica, φεστιβάλ κ.λπ.) που να αναφέρεται στον σοβιετικό κινηματογράφο, με τον όρο ουτοπία, δεν έχει λάβει ακόμα χώρα, θα άξιζε τον κόπο να προσεγγίσουμε, έστω και ως ουτοπία, αυτή την έκρηξη

που παρατηρήθηκε στον χώρο του κινηματογράφου μετά το 1917. Τόσο οι άνθρωποι όσο και το έργο τους είναι αλήθεια πως ταύτισαν σε μεγάλο βαθμό την τέχνη πρωτίτως με την επανάσταση και δευτερευόντως με το Κόμμα. Ακόμα περισσότερο: η τέχνη, ως επαναστατική πρωτοπορία, δεν ταυτίστηκε ούτε με τα κομμουνιστικά οράματα. Σήμερα, από μια απόσταση 90 χρόνων, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι αν η ουτοπία σε σχέση με το πεπερασμένο κομμουνιστικό όραμα ανήκει ήδη στο παρελθόν, σε σχέση με την επανάσταση, η ουτοπία είναι το μέλλον. Κι αυτό γιατί αν ο Γκοντάρ είναι ένα νόθο παιδί του Τζίγκα Βέρτοφ, τα videoclips και η videoart είναι σύγυρα αποπαιδιά του Αϊζενστάιν.